

CINK

Da li je primereno reći da sam bio tužan? Kako sam mogao osetiti tugu za onim ko ga sam poznao sasvim površno i više izdaleka, naizgled tek kao jednog od brojnih starijih kolega, s kojima sam tu i tamo, različitim povodima, učestvovao na tekućim književnim događajima, i nakon njih neobavezno ćaskao, uglavnom o istim tim povodima. Kada sam prvi put sedeo sa Davidom – da li imam prava da ga, uprkos pomenutoj skromnoj bliskosti, zovem samo David? – sećam se da smo, između ostalog, razgovarali o Dilanovim albumima iz šezdesetih: čudio sam se kako je mogao da *Nashville Skyline*, koji, pravo govoreći, jedva da ima hitova, pretpostavi klasicima poput *Highway 61 Revisited* ili *Blonde on Blonde*, ali takav izbor je, onima kojih se to tiče, dakako nešto govorio.

Preplavio me je, rekoh, talas istinske tuge, kada sam, u razmaku od po minut-dva, dobio tri poruke od kolega i prijatelja u kojima je pisalo da je umro David. Vest me je zatekla u roditeljskom domu, gde provodim svakog leta mesec dana, i svakog leta iznova pročitam *Cink*. Ovog leta sam, pre vesti o smrti, bio pročitao još četiri-pet Davidovih knjiga, da bih se iznova utvrdio u mišljenju kako je reč o našem najvećem živom piscu. Toga dana sam o Davidovoj smrti razgovarao sa Slobodanom Georgijevim, Alenom Bešićem, Nenadom Jovanovićem, Draganom Babićem i Nikolom Petakovićem, i svakome sam rekao istu stvar: ne treba se suzdržavati od patetičnih superlativa, jer oni, barem u ovom slučaju, imaju puno utemeljenje – umro je naš najveći pisac. Nenad je tada rekao nešto što vredi zabeležiti, jer potvrđuje moju tezu: nema nijednog prozaiste koji je toliko uticao na brojne naše pesnike, a dokaz za ovo, između ostalih, stigao je sutradan od Miroslava Kirina iz Zagreba, koji je na svom Fejsbuk profilu napisao da mu nijedan naš pisac nije bio toliko važan kao Albahari.

Samom Albahariju pak najvažniji pisci bili su Bernhard, Kafka, Šulc, Zebald, Becket, Pinčon i, najveći, Nabokov. U drugim prilikama parafrazirao je Foknera, rekavši kako je jedina stvar kojom književnost treba da se bavi – ljudsko srce u sukobu sa samim sobom. U biografskoj belešci u njegovoj jedinoj knjizi pesama, međutim, stoji: „Da nije pisac, D. A. bi bio zen-baštovan i pisao haiku. Grabulje bi bile njegov najverniji prijatelj.” Sve ovo, a daleko od toga da je to sve, pa čak ni sve najvažnije o učiteljima, sve navedeno, dakle, može delovati pomalo zbrkano i protivrečno, pa ipak, uz određena i nužna pojednostavljanja, neki od ovih pisaca susreću se na najmanje dvema ravnima: opsednutosti vremenom i ljudskim jezikom i njegovim ograničenjima.

Vreme je velika Albaharijeva tema: isprva kamerno, porodično (*Porodično vreme, Sudija Dimitrijević*), a potom, počev od osamdesetih godina, i ono vrlo lično, krajnje individualizovano, da bi se naročito u romanima devedesetih i početkom dvehiljaditih godina (*Mamac, Mrak, Gec i Majer, Pijavice* itd.) pojavilo i istorijsko vreme, u obliku društveno-političkih sila koje ga presudno određuju.

Zanimljiv je način na koji Albahari ovu temu uobličava: on svoje junake prikazuje u najsvakodnevnijim situacijama – popodnevna šetnja, porodični razgovori za ručkom,

uobičajeni rituali na poslu. Teško je naći ijednog našeg pisca koji je s takvom preciznošću i toliko uporno opisivao rutinu građanske svakodnevice. Svi ti mali rituali njegovih junaka, koji pokušavaju da uredi i strukturiraju svakodnevicu do najsitnijih čestica, tim beskrajnim razlaganjem svojih života zapravo žele da zamrznu vreme i njegovo proticanje. I svaki događaj, štaviše – svaki pokret, a tada se zapravo priča i događa, koji naruši ovu rutinu, uvodi vreme u priču. Tome ne može niko izmaći, čak i onda kada se prividno ništa ne dešava: Dunav se povlači u svoje korito, zidaju se nove zgrade, autobusi menjaju svoje linije – mi smo ostali na istom mestu, ali se pomerilo sve oko nas. Pa čak i u delima koja govore o najvećoj istorijskoj traumi, kakvo je *Gec i Majer*, ubijanje beogradskih Jevreja predstavljeno je kao niz svakodnevnih, gotovo trivijalnih rituala, koje tek tu i tamo uspore ili naruše vremenske prilike, retka vest od kuće ili kvar na kamionu-dušegupki. Utoliko u Albaharijevim prozama, iako na prvi pogled pripovedanje mirno teče, sve teži potpunoj fragmentaciji: kao da je ideal ove proze neuhvatljiv, nepoznatljiv isečak vremena, koji bi trebalo jezikom, preciznim opisom sačuvati od prolaznosti, od propadanja, poput one mogućnosti, one slutnje pokreta u antologijskoj *Koan od priče*: „Ako podignem ruku, reče on, kuda će moja ruka otići?”

Tu se dolazi do druge velike Albaharijeve teme: jezika i, uopšte, čovekove mogućnosti da sebe iskaže. Brojni, mada po pravilu svedeni i uvek pripovedno funkcionalizovani pasaži i iskazi na ovu temu, jedan su od zaštitnih znakova njegove proze. Svi oni variraju istu tezu: jezik ne uspeva precizno da prenese naše osećaje i doživljaje, jezik nije dovoljan. I onda se postavlja sasvim logično pitanje: Pa zašto onda govoriti, a naročito, zašto pisati, kada stvari već tako stoje? Odgovor koji sledi mogao bi da glasi: Zato što je to jedino što imamo i što nas razdvaja i razlikuje od beslovesnih životinja, iako nas, prečesto, uopšte ne razlikuje, iako nam, prečesto, naprotiv, upravo jezik pokazuje koliko smo beslovesne životinje. Da li je Albahari rekao da je od svih mitova onaj o Sizifu najprikladniji da opiše tu egzistencijalnu situaciju?

Još jedna ravan Albaharijevog dela čini mi se od vanredne važnosti, a to je odnos prema svetu. Pod svetom ovde nikako ne treba podrazumevati Zapad, a posebno ne samo zapadnu kulturu, već celinu sveta, i Istok i Zapad, razume se u meri u kojoj su sva ta različita iskustva doseziva u jednom ljudskom životu. Upravo je Albahari, koji se u našoj kulturi doživljava kao paradigma svetskog pisca, u smislu pisca zapadne kulture, na više mesta u svojim esejima nedvosmisleno govorio o tragičnoj aroganciji te kulture u odnosu na milenijume iskustva istočnih kultura.

Dakle, svet samo i jedino kao celina, središta, ali još i više rubovi, s kojih se neretko stvari bolje vide. Kada sam na početku govorio o tuzi, onda sam mislio i na osećanje izopštavanja iz tog sveta, na čudno osećanje provincijalizacije, koja se s Davidovim odlaskom neumitno dogodila.

U vezi s ovim je Albaharijev urednički, priređivački, prevodilački i koautorski rad, koji čini celu jednu nemalu biblioteku, pored osnovnog korpusa njegovih dela. Moraju se spomenuti časopisi *Književna reč* i *Pismo*, edicija „Prva knjiga Matice srpske”, moraju se navesti antologije *Savremena svetska priča* i *Najkraće priče na svetu*, koje su oblikovale generacije naših pisaca, pa onda prevodi Nabokova, Pinčona, *Knjige promena*, Beloua,

Aleksija i mnogih drugih, kao i njegove zajedničke knjige sa Žarkom Radakovićem, projekat *Fras u šupi* sa Milošem Komadinom i Električnim orgazmom, ali i varijacije na Badjua, naslovi koje je dao Nenadu Jovanoviću, učestvovanje u *Pesničenju*.

Sve do sada pobrojano, i koješta što nije, ne daje povoda za tugu. Naprotiv, pred nama su izuzetan život i delo, vreme koje nije protraćeno i izgubljeno. Ali sa stvarima srca uvek je drugačije, ono što na prvi pogled nije blizu, ponekad je mnogo bliže od onoga što je pored nas. Kao što rekoh, osetio sam se tužno i odjednom usamljenije, kada je, da mi prenese poruku o Davidovoj smrti, tog dana telefon zasvetleo i oglasio se tonom koji je zvučao kao – cink.